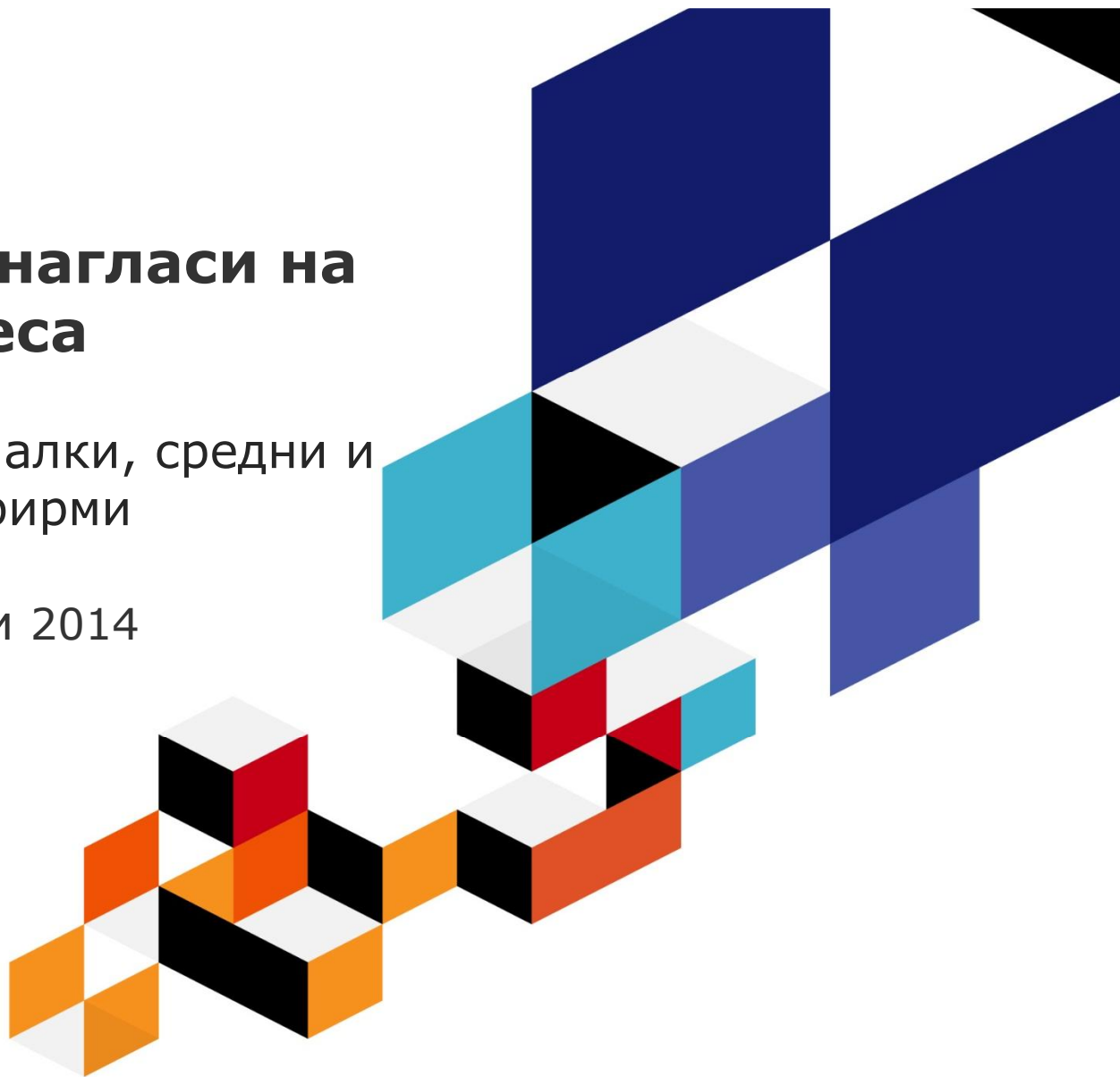


Очаквания и нагласи на бизнеса

Изследване сред малки, средни и
големи фирми

Февруари 2014



Характеристика на генералната съвкупност от фирми към 2012 г.*

	Малки (от 10 до 50 заети)	Средни (50-250 заети)	Големи (над 250 заети)
Брой фирми	22 500	4 500	750
Общо заети	440 000	420 000	500 000
Оборот	53 000 млрд. лв	55 000 млрд. лв	75 000 млрд. лв
ДМА	16 000 млрд. лв	18 000 млрд. лв	40 000 млрд. лв

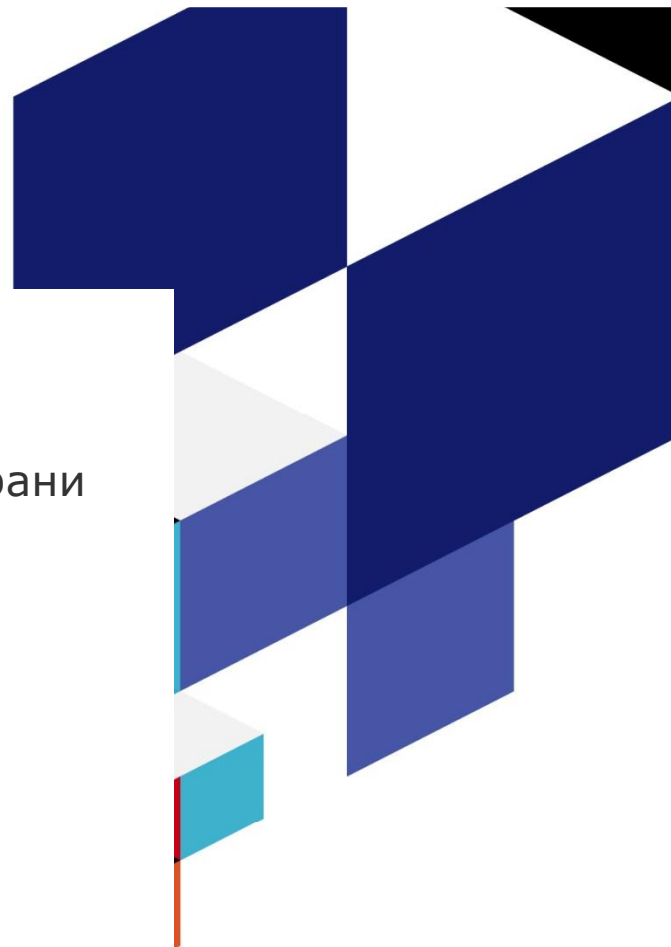
**Експертна оценка на база на данни от НСИ.*

***Микрофирмите (под 10 заети) и финансовия сектор не са включени*

Характеристики на проучването

- Качествена база – 52 дълбочинни интервюта
- Количествена база – 491 телефонни стандартизирани интервюта
- Интервютата са провеждани със собственици и мениджъри на фирмите
- Период на провеждане – 3 – 7 февруари

** Изследването е проведено по поръчка на "Съюз Произведено в България"*



I. Основни изводи от количествената част

За пръв път от 2009 година изследване сред представителите на малкия, средния и едрия бизнес регистрира нагласа за излизане от кризата, за възстановяване. Плахо, крехко, може би обратимо, но възстановяване, а не затъване. И още един нов факт на масовото бизнес-съзнание – държавата и управлението се мислят не като заплаха, изчезнал е страхът. Преобладаващото мнение е критично, в определени пунктове дори свръхкритично, но критиката е в полето на икономическата рационалност. Макар и в малко на брой случаи, регистрират се и първи масово подкрепяни позитивни действия като възстановяването на ДДС и ограничаването на офшорките. Казано накратко, свидетели сме на първи симптоми на оздравяване, на нормализация на икономическата дейност в страната. Ето и някои конкретни шрихи към тази обобщена картина:

1. Представителите на бизнеса колебливо оценяват перспективите пред дейността им за следващите 12 месеца. Положителните и отрицателните очаквания са в паритет – по около една пета, доминира позицията „Без промяна”, тоест запазване на статуквото в развитието им.

По отношение на перспективите пред българската икономика като цяло оптимистичните нагласи за ръст изпреварват с малко песимистичните. Фактът, че под една пета от интервюираните (17%) очакват спад, говори за възвръщане на позитивизма и начало на излизане от негативистичната атмосфера на започналата у нас през 2009 г. финансово-икономическа криза.

2. Усещането за начало на възстановяване е изключително крехко – доказателство за това са колебливите очаквания както за ръст на продажбите, така и за нарастване на заетостта, на заплащането, на цените на продукцията, на рентабилността и инвестициите.

I. Основни изводи от количествената част

3. Крехката позитивна тенденция в очакванията на собствениците/мениджърите на бизнеса се основават главно на две промени в сравнение със ситуацията при предишното правителство – подобряване на бизнес-климата в страната и подобряване на положението със забавените плащания. Като цяло обаче не се регистрира прелом по отношение на нелоялната конкуренция, борбата със сивия сектор и корупцията при обществените поръчки.

4. Основата пречка за наемане на повече персонал според представителите на бизнеса си остава социално-осигурителната тежест. На второ място е ниското платежоспособно търсене, отложеното потребление на населението. В съчетание тези два фактора са много сериозна бариера пред борбата с безработицата, така както отсъствието на адекватна за състоянието на българската икономика гъвкавост на трудовото законодателство.

5. Ограничаването на офшорните фирми да участват в обществени поръчки и да имат достъп до публичните финанси е най-силно одобряваната мярка на правителството. Почти половината от интервюираните частни стопански дейци отчитат подобрене по отношение на възстановяването на ДДС, под една трета не споделят подобно становище. Три пъти повече са интервюираните, които считат, че натискът на държавата и управлението върху бизнеса е намалял в сравнение с онези, които са на обратното мнение.

6. Сравнено с последните пет правителства, правителството на Орешарски е оценено на второ място по отношение на бизнес-средата в страната. Най-висока оценка по този показател получава правителството на Симеон Сакскобургготски, а най-ниска – правителството на Борисов.

I. Основни изводи от количествената част

7. Всеки четвърти оценява позитивно политиката на правителството по отношение на малкия и средния бизнес. Същевременно обаче доминира нагласата, че няма достатъчна активност в това отношение.

8. Според представителите на българския бизнес личните качества са водещ фактор за успех на бизнеса у нас. При наличие на свободни средства/печалба, мнозинството български предприемачи биха направили вложение в ново оборудване и в нови продукти, технологии и услуги. Тези два факта говорят за доминиращи „здравословни“ нагласи в средите на българския бизнес.

9. Обобщено резултатите от настоящото изследване сочат наличието на „глътка свеж въздух“, говорят за първоначално усещане, крехко при това, за отлепяне от дъното. Става дума преди всичко за усещане за нормализация, за чувство за начало на изход от кризата. Същевременно обаче доминиращото мнение на българските бизнесмени е, че са отпаднали само някои по-скоро повърхностни пречки за развитието на бизнеса у нас. Основните дълбочинни недъзи обаче не са отстранени – става дума както за нездравословна бюрокрация, така и за нечестност на пазарната игра, за сив сектор и корупция. Доминиращата пречка пред производителите на стоки и услуги в страната продължава да бъде ниското търсене вътре в страната, резултат от ниските доходи. Водещо е разбирането, че подобряването на управлението е необходимо, но не достатъчно условие за ръст. Ключово е възстановяването на платежоспособността и доверието на потребителите в страната.

II. Главни обобщения от качествената част

Интервютата са построени около три проблемни центъра:

- кои са главните проблеми пред бизнеса у нас сега;
- сравнение на предишното и сегашното правителство по отношение на политиката спрямо бизнеса и бизнес средата;
- представи за това към какво България и българското правителство трябва да насочат усилията си преди всичко.

1. Проблемите пред бизнеса

В една или друга форма почти във всички интервюта се констатира или подразбира, че България е малък пазар, с ниска платежоспособност и несигурност, която прави консуматорите пасивни. За повечето интервюирани обаче, това не е даже проблемно, а по-скоро условие на играта, даденост. Така сме, така живеем и така ще живеем. Тук имаме съзнание (но не самосъзнание!) за сравнение с по-ранни етапи от бизнес развитието. Годишите на голям подем, на нови идеи, на ежемесечни нови начинания са назад. Бизнесът се е овсекидневил, няма и помен от онова, предишното радостно вълнение, интервюираните говорят спокойно, скептично. Често иронията е водеща фигура.

Това не е песимизъм. Но е далеч от оптимизъм и оживление. Колкото и да контрастира с аналогични проучвания отпреди 10 или дори 20 години – това се дължи и на възрастово изместване. Типовият бизнесмен днес не е вече на 30-40, а е на петдесет години...

Ако от не напълно осъзнатите нагласи преминем към напълно осъзнатите – ще се сблъскаме с думата „бюрокрация”. Практически няма интервю, в което това да не е централна констатация. „Бюрокрастични пречки”, „азиатска бюрокрация”, „разрешения”, „биляжки” и т.н., и т.н., и т.н. Възстановяването на държавността е възстановило и главната отрицателна черта на държавността. Рядко сред интервютата не срещаме оплакване от хаос, от произвол, от липса на ред.

II. Главни обобщения от качествената част

Няма и особени оплаквания от липса на финансиране. Напротив. Има чести твърдения, че „пари има колкото щеш, идеи няма”.

Сравнително често се регистрира и съзнание за спадането на нормата на печалба като нормализация. „Това ще бъде – ще се работи за 5-6 процента”.

Най-обезпокоителното в проведените десетки разговори е, че днешният български бизнесмен схваща корупцията като норма. А като отклонение от нормата - не самата корупция, а особено големите и арогантни размери.

Най-сетне значима част от интервюираните специално се изказват за отрицателната морална атмосфера, в която работят. Да си бизнесмен не е престижно, „смятат те за крадец”. Самото богатство е поставено в България под огромен морален въпросителен знак. Тук е необходим специален коментар. В България, за разлика от повечето европейски страни, проблематиката за парите играе много по-централна роля в обществения живот. Всъщност играе централната роля. Общественият живот почти се свежда до огромна разпрания и състезание за пари. Към това – само по себе си отрицателно обстоятелство – се добавя и фактът, че победителите във въпросното състезание за пари биват предварително и сякаш по задължение морално анатемосани.

II. Главни обобщения от качествената част

2. Сравнението между последните две правителства

Преобладава мнението, че няма особена разлика. Това обаче не е негативна оценка, а по-скоро липса на разбиране на връзката между голямата политика и бизнес-средата. Практически няма случай някой да говори за влошаване. Обратно - около една трета говорят за подобрене.

Преди да се спрем на тези „плюсове”, трябва да добавим, че скептицизмът е от два вида. Първият, традиционният се свежда до твърдението, че „всичките там са един дол дренки”, известна българска социално-психологическа щампа. Вторият е от друго естество. Това е скептицизъм, базиран на разбирането, че правителството просто не може да направи нужните реформи, поради протестите и цялата атмосфера на „временност”.

Споменатите предимства на последното правителство спрямо предпоследното са свързани с конкретни мерки:

- възстановяването на ДДС**
- ограниченията за офшорките.**

Има и по-цялостни виждания: „че за разлика от Дянков, държавата престана да смуче всичко и от всичко”.

Може би най-приятното обстоятелство, което настоящото изследване констатира е, че масово се говори за „отпадането на страха”. Липсата на попълзновения „да ти вземат бизнеса”, „да те забележат и набележат” и пр., и пр., наистина десетки подобни похвали.

II. Главни обобщения от качествената част

3. Ако България беше фирма и аз бях управител...

Констатира се огромната пъстрота на вижданията. Всъщност почти толкова многообразна, колкото и сред населението. Няма кой знае какви политически или икономически идеи, специфични за този социален слой. Главно се говори за:

- съда, правораздаването и т.н. (в повече от половината интервюта);**
- демографския проблем;**
- образованието;**
- инфраструктурата.**

Мнението на изследваните бизнесмени обобщено прилича на доклад на Европейската комисия, но без дипломатичност, без премълчавания. Но като цяло тук картината е тривиална. Освен в едно:

Българските бизнесмени масово смятат, че потенциалът на страната е огромен, че сами сме си забранили много възможности. Че сами сме блокирали възможно бързо движение напред.

Как бихте оценили перспективите пред Вашия бизнес през следващите 12 месеца?

%

База: Всички респонденти (491)



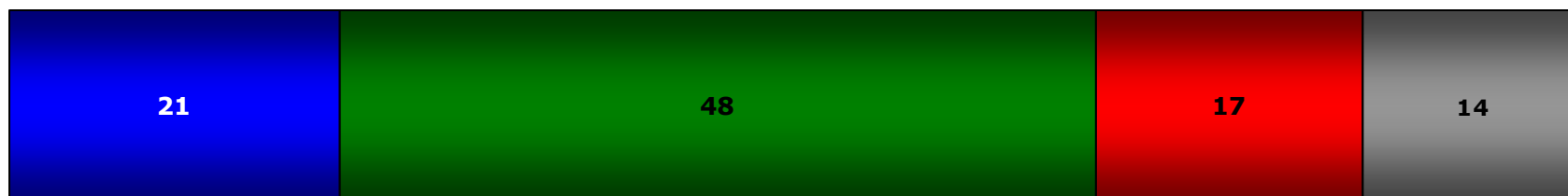
■ По-скоро положителни

■ Без промяна

■ По-скоро отрицателни

■ Не знам

Каква е цялостната Ви преценка за тенденциите на развитие на българската икономика сега?



■ По-скоро върви към ръст

■ Без промяна

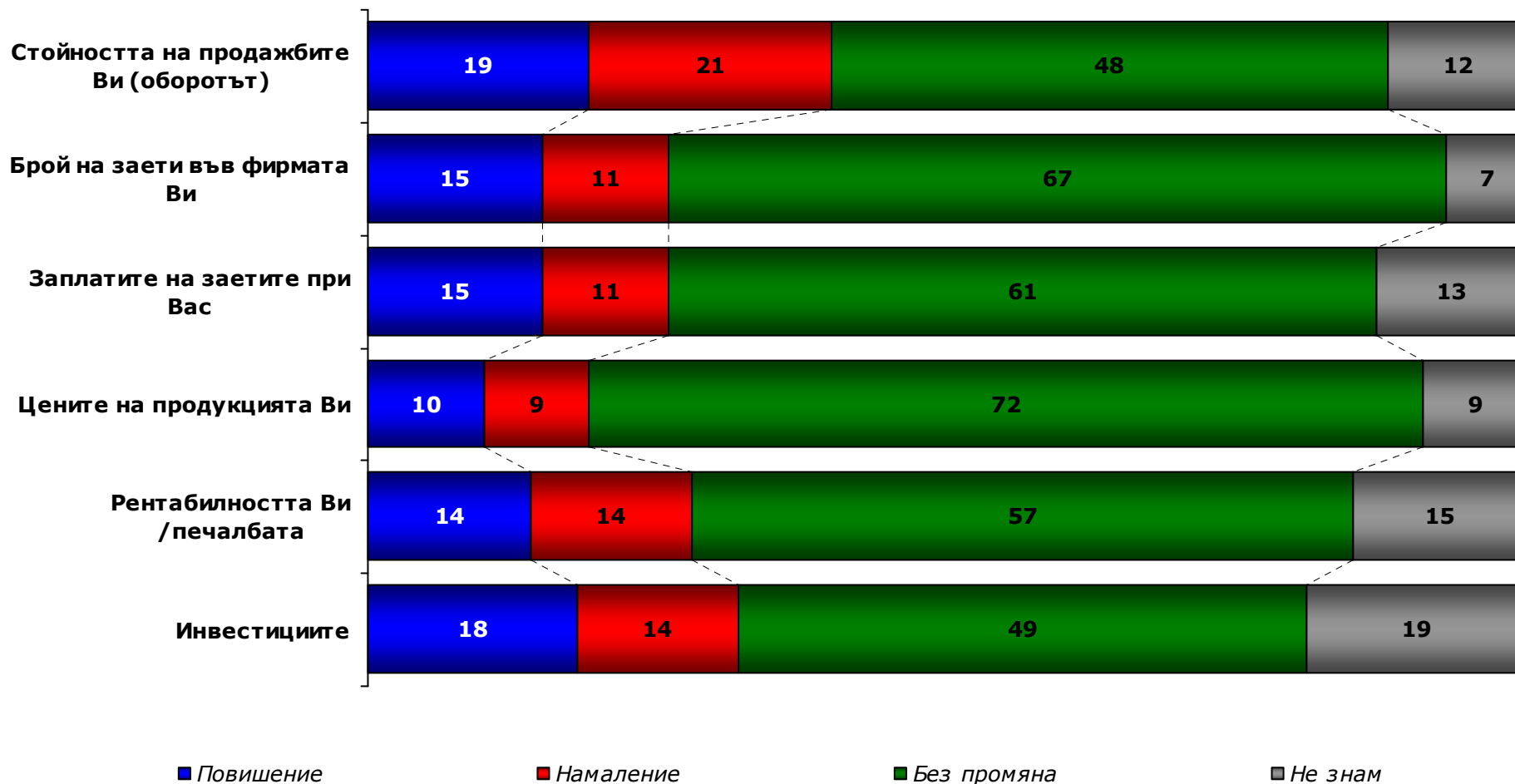
■ По-скоро върви към спад

■ Не мога да преценя

Какви са Вашите очаквания за бизнеса Ви за следващите 12 месеца по отношение на:

%

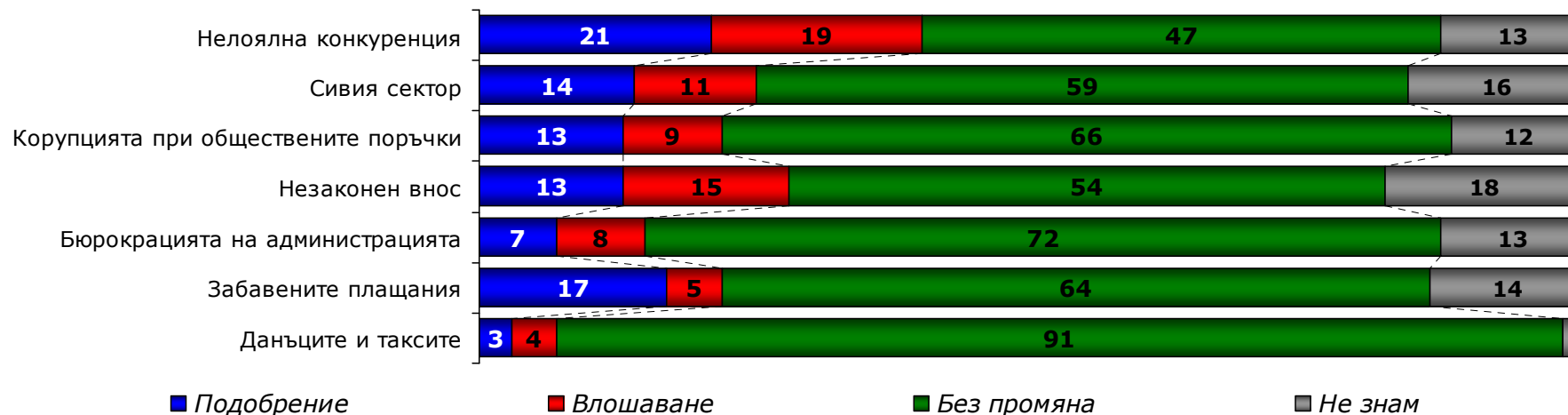
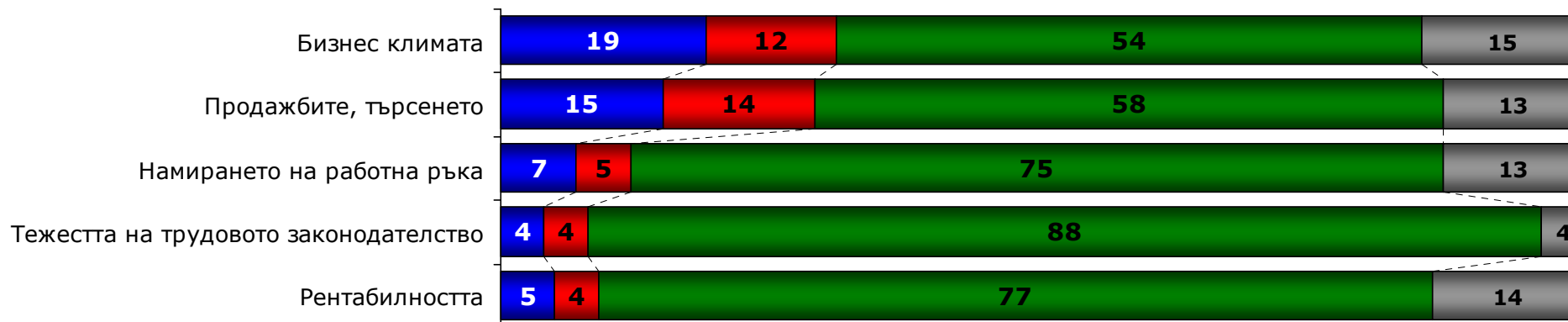
База: Всички респонденти (491)



За всеки един от следните проблеми пред бизнеса, моля посочете дали има подобрене, дали има влошаване или остава без промяна, сравнено със ситуацията по време на предишното правителство?

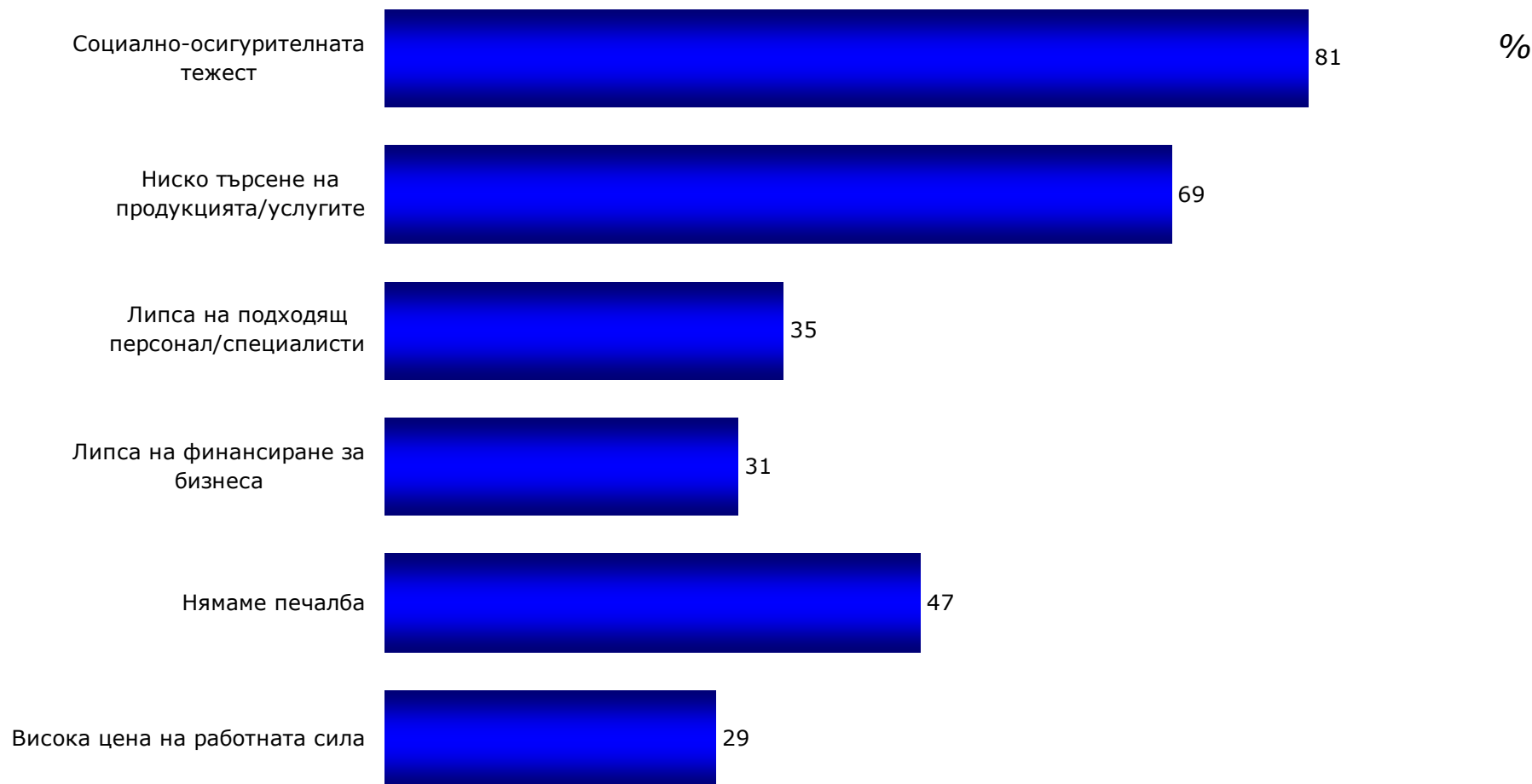
%

База: Всички респонденти (491)



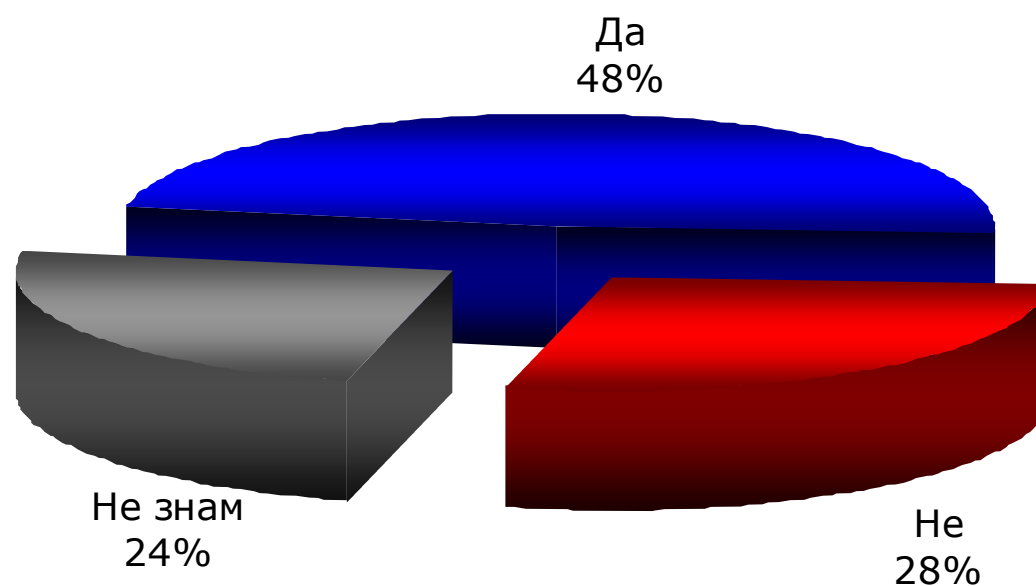
Кои от следните пречки, бариери пред наемането на нова работна ръка изпитвате във Вашия бизнес?

База: Всички респонденти (491)



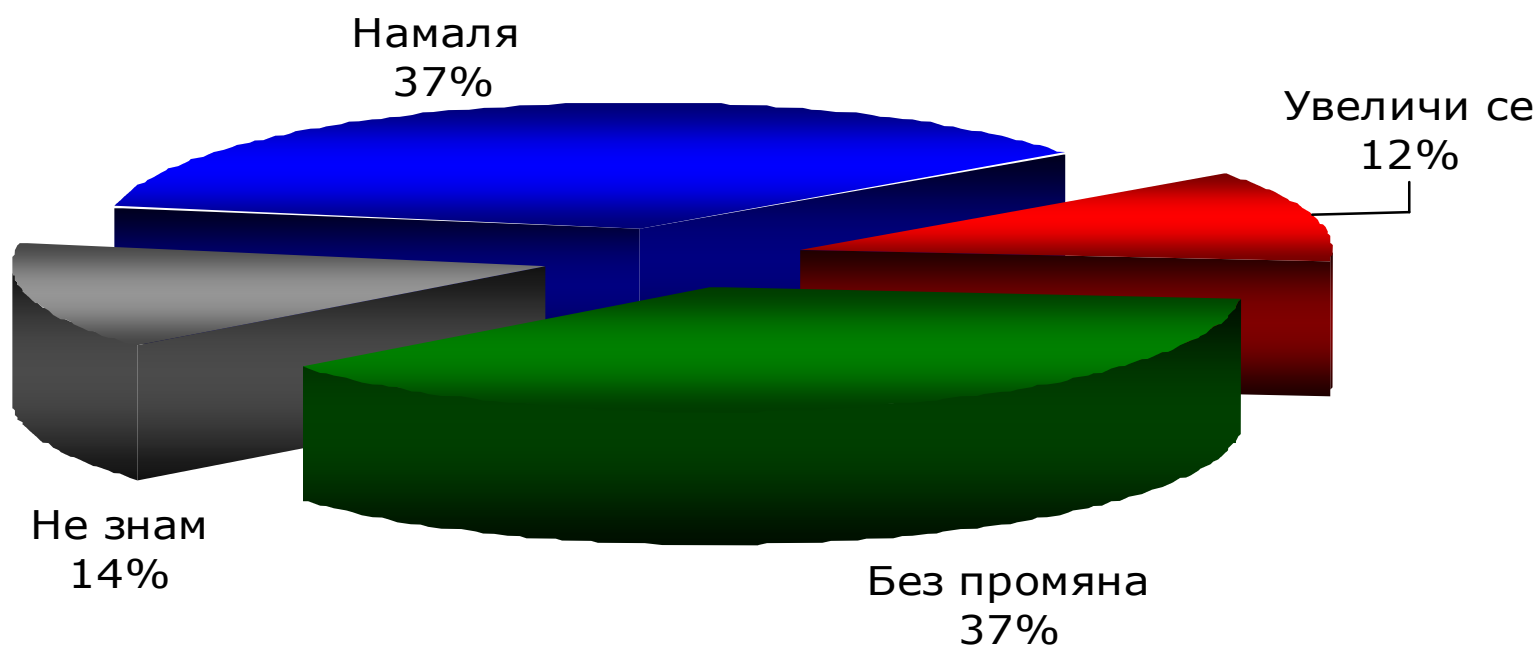
Според Вас, ускори ли се възстановяването на ДДС от настоящото правителство?

База: Всички респонденти (491)



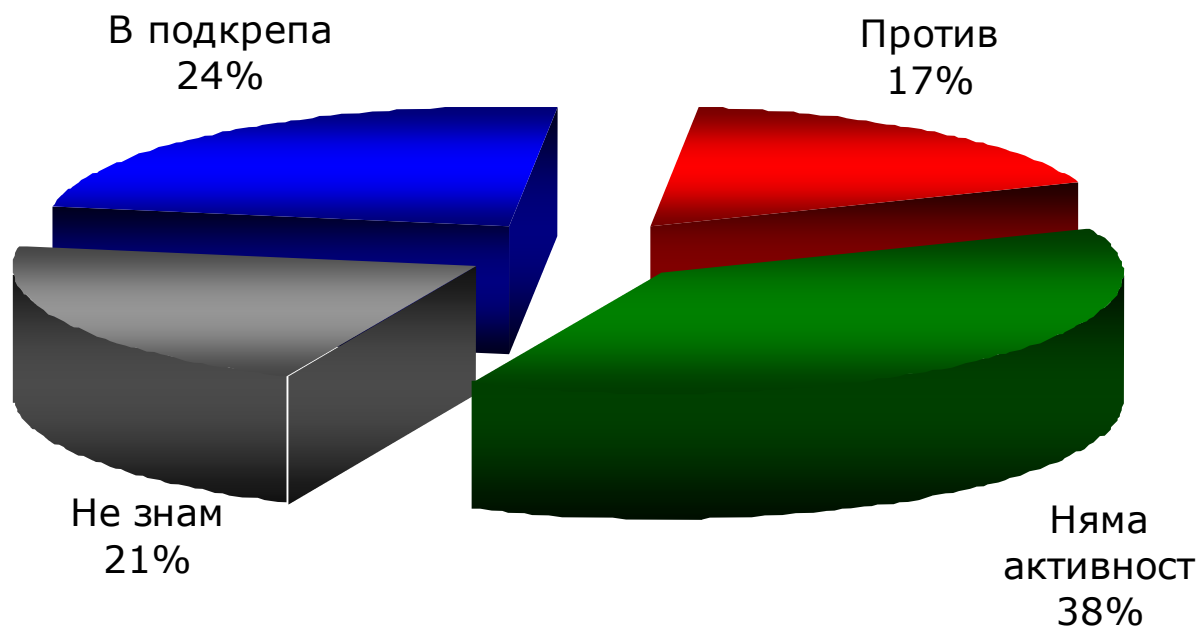
Според Вас, увеличи ли се или намаля натискът на държавата и управлението при сегашното правителство в сравнение с предишното?

База: Всички респонденти (491)



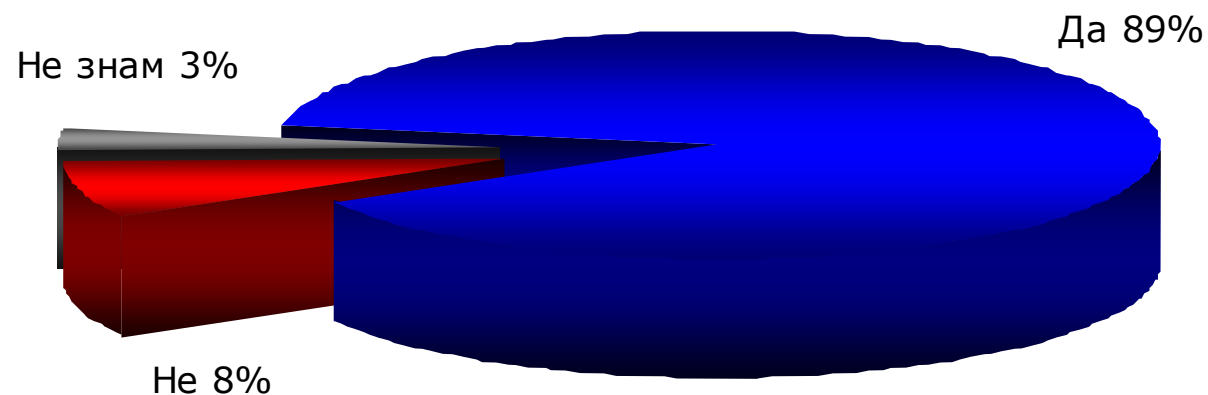
Според Вас, каква е политиката на настоящото правителство по отношение на малкия и среден бизнес – в подкрепа, против или всъщност няма активност по въпроса?

База: Всички респонденти (491)



Одобрявате или не решението на Парламента за ограничаване на участието на офшорни фирми при обществени поръчки?

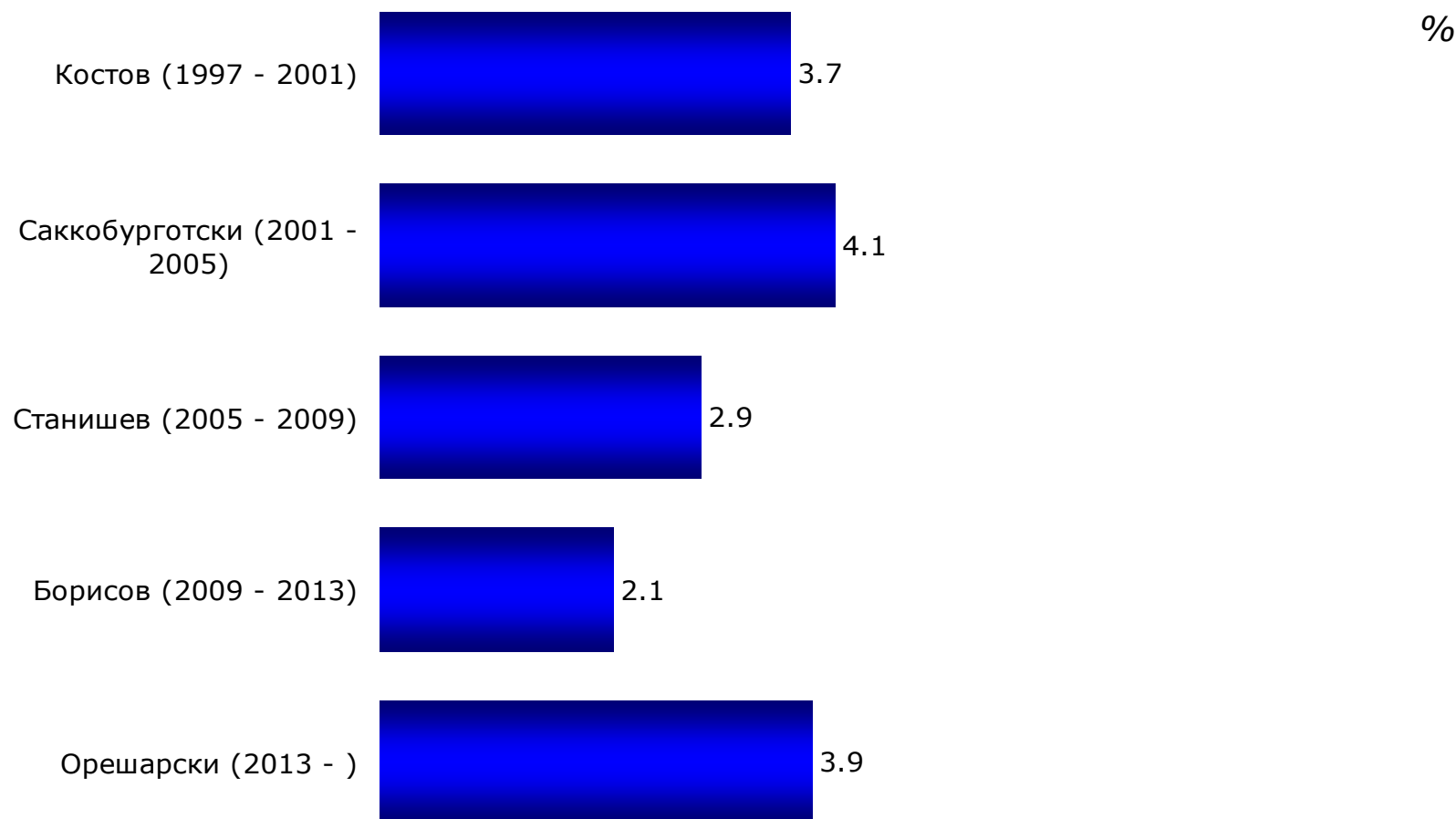
База: Всички респонденти (491)



Оценка на бизнес-средата по време на всяко едно от последните пет правителства (средни стойности):

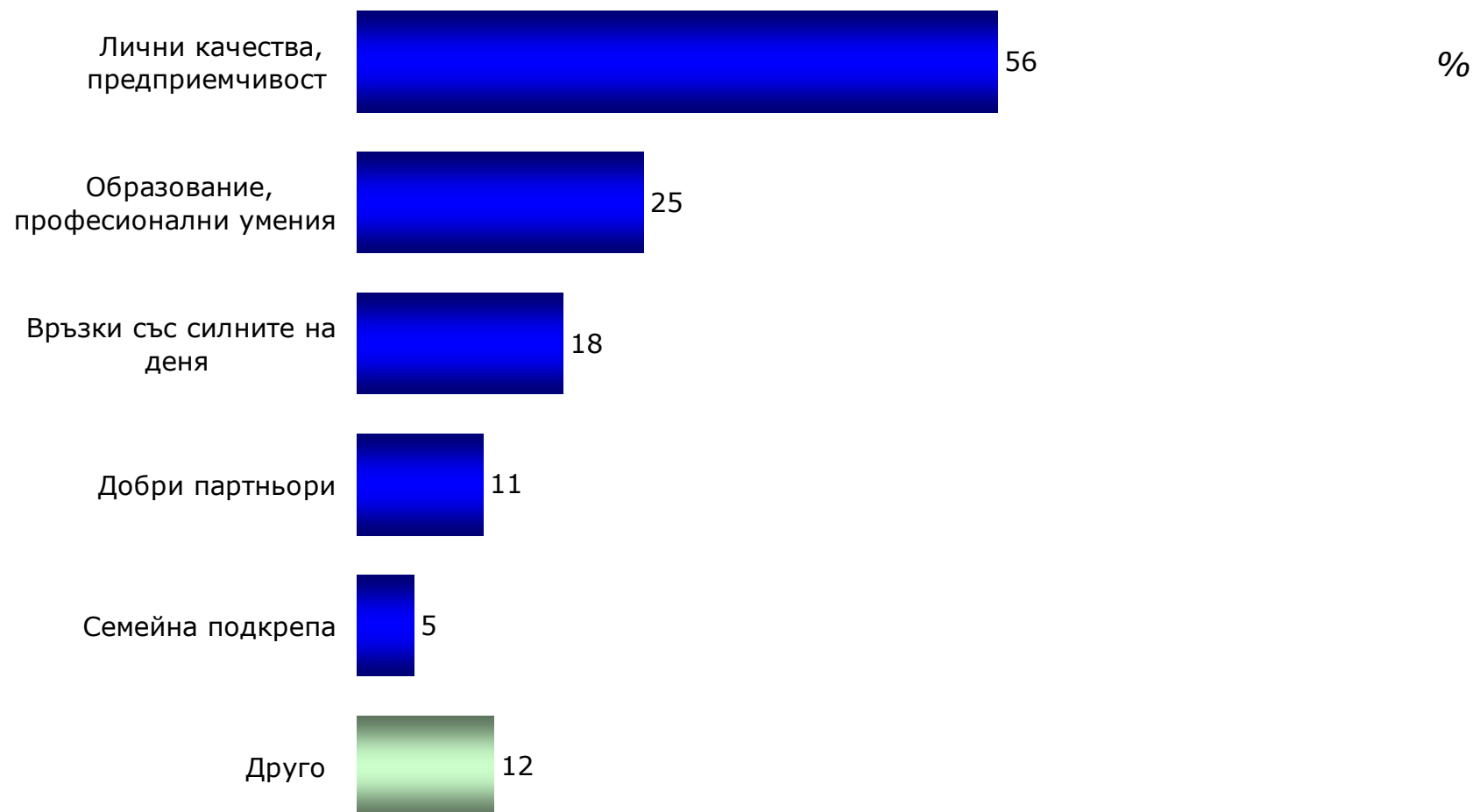
Оценките са по 10 степенна скала, където 1 е най-ниската степен, а 10 – най-високата.

База: Всички респонденти (491)



Според Вас, на какво трябва да разчита човек, за да успее в бизнеса у нас?

База: Всички респонденти (491)



Ако имате достатъчно средства във фирмата, в какво най-вече бихте ги вложили?

База: Всички респонденти (491)

